

УДК 159.962.7

Ірина Олександрівна ДУБОВА,

*заступник завідувача науково-дослідної лабораторії
психологічного забезпечення*

*Державного науково-дослідного інституту МВС України (м. Київ),
кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник;*

Людмила Андріївна КИРІЄНКО,

*провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
психологічного забезпечення*

Державного науково-дослідного інституту МВС України (м. Київ)

ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ПРАВООХОРОНЦІВ – УЧАСНИКІВ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Розкрито сутність психологічної реабілітації та її різновидів, здійснено їх змістовний аналіз. Наведено етапи і напрями роботи психолога. Підкреслена необхідність цілісності, системної послідовності здійснення реабілітаційних заходів.

Надзвичайно важливою уваги у комплексній системі психологічного забезпечення правоохоронців, які брали участь у бойових діях при проведенні антитерористичної операції (АТО), заслуговує питання психологічної реабілітації. Незважаючи на велику кількість присвячених цій тематиці науково-прикладних досліджень, своєї актуальності вона не втрачає, особливо враховуючи масштабність деструктивних тенденцій.

Оскільки участь у бойових діях визнається найпотужнішим психотравмуючим фактором, який є серйозною перевіркою особистісних можливостей і ресурсів, цілком зрозуміло – виживання за таких умов потребує докорінних змін (високий рівень пильності, уваги й активності, швидкість реакцій, активний конструктивний стиль мислення і поведінки, чіткість пріоритетів у системі цінностей і т. ін.), що, зрештою, спричиняє кардинальні зрушення у психіці. Водночас цей комплекс надбаних реакцій стає дезадаптивним при поверненні до цивільних умов життя, а через наявність закріплених «бойових навичок» – може призвести до негативних наслідків.

З наведеного чітко постає усвідомлення необхідності вирішення питання «психологічного повернення» правоохоронців – учасників АТО до мирного життя, нагальної необхідності застосування комплексу реабілітаційних заходів, що є важливою умовою попередження серйозних проблем у майбутньому.

За своєю сутністю поняття **реабілітація** означає *відновлення* і багатьма фахівцями розглядається як «третинна профілактика» (під первинною профілактикою розуміють попередження захворювань, а під вторинною – лікування хвороби). Розкриваючи зміст цього поняття і

аналізуючи процес реабілітації (особливо тих, хто зазнав психотравматизації як учасник бойових дій), вбачається доцільним говорити про **цілісний реабілітаційний комплекс**, що включає такі **різновиди реабілітації**, як: медичну, психологічну, соціальну та професійну. При цьому на межі взаємодії цих різновидів виникає їх взаємопроникнене переплетення, що утворює «медико-психологічну», «соціально-психологічну», «професійно-психологічну» реабілітації [1].

Медико-психологічна реабілітація передбачає мобілізацію психологічних можливостей правоохоронців – учасників АТО у подоланні наслідків поранень, травм, інвалідизації, локалізації (блокуванні) больових відчуттів, психологічну підготовку постраждалих до операцій і у післяопераційний період.

Соціально-психологічна реабілітація орієнтована на створення навколо учасників бойових дій реабілітуючого соціального середовища, підтримки з боку найближчого оточення та соціуму загалом.

Професійно-психологічна реабілітація спрямовується на швидке відновлення професійно важливих якостей поранених, психотравмованих учасників та інвалідів бойових дій; їх професійну переорієнтацію та перепідготовку, працевлаштування та професійну адаптацію; зняття втоми та відновлення фізичної працездатності.

Сутність власне самої *психологічної реабілітації* можна визначити як систему медико-психологічних, педагогічних, соціальних заходів, спрямованих на відновлення, корекцію чи компенсацію порушених психічних функцій, станів, особистісного та соціального статусу психотравмованих осіб. Вона вирішує широке коло завдань психологічної допомоги і, передусім, таких як: 1) нормалізація психічного стану; 2) відновлення порушених (втрачених) психічних функцій; 3) гармонізація Я-образу психотравмованих осіб (внаслідок поранення, інвалідизації тощо); 4) надання допомоги у встановленні конструктивних відносин зі значущим оточенням і т. ін. Отже, по суті метою психологічної реабілітації визначається відновлення психічного здоров'я та ефективної соціальної поведінки.

Здійснення психологічної реабілітації передбачає певну **етапність** проведення відповідних заходів [2].

На першому етапі основна увага приділяється підготовці до активної співпраці шляхом створення сприятливої атмосфери, зняття психічної напруженості, агресії, недовіри, з'ясування індивідуальних особливостей і специфіки психологічних проблем. Це досягається завдяки аутотренінгу, методам психічної саморегуляції, м'язової релаксації, активному застосуванню тілесно-орієнтованої терапії.

Другий етап має корекційно-розвиваюче спрямування, основний акцент – допомога у вирішенні психологічних проблем тим, хто

проходить реабілітацію. Для цього використовуються ігрові технічні засоби, трудо-, натуро-, естетотерапія, раціональна психотерапія.

Завдання *третього етапу* полягають у налагодженні соціальних зв'язків і відносин, підвищенні комунікативної активності, розвитку соціально-психологічної компетентності, гармонізації системи стосунків, закріпленні ефективних патернів поведінки. Засобами досягнення зазначених цілей виступають особистісно-реконструктивна і поведінкова психотерапія, логотерапія, соціально-психологічний тренінг, залучення до суспільної діяльності, створення реадаптуючого середовища.

Якщо стисло, то *модель психореабілітації* передбачає: 1) налагодження контакту і досягнення взаємодовіри; 2) з'ясування психологічних проблем; 3) розробку реабілітаційної програми (специфіка, напрями і послідовність роботи, прийоми і методи, кількість занять, їх періодичність і тривалість); 4) виконання реабілітаційної програми (послідовна реалізація запланованого, коригування за необхідності); 5) апробування нових навичок поведінки (через вправи, ігрову взаємодію, тренінги тощо); 6) аналіз результатів і ефективності роботи (оцінка ступеня вирішення проблеми та узагальнення досягнутих результатів); 7) визначення подальших життєвих пріоритетів і перспектив.

Робота психолога у системі психологічної реабілітації включає декілька *напрямів* [3]: 1) *діагностику* особливостей дезадаптації (психоемоційний стан, стратегії адаптації та поведінки) на підставі результатів індивідуального дослідження; 2) *психологічне консультування* (обговорення проблем, отримання співчуття й розуміння, усвідомлення тимчасовості пережитого та готовності допомоги від фахівців і ближнього оточення); 3) *психокорекційну роботу* (виправлення тих особливостей психіки, які за визначеною системою критеріїв не відповідають нормі, особливо у разі істотних порушень адаптації (депресія, алкоголізм, девіантна поведінка тощо); 4) *навчання навичкам саморегуляції* (прийомам зняття напруженості за допомогою релаксації, аутотренінгу й інших методів); 5) *соціально-психологічні тренінги* (підвищення адаптивності та особистісного розвитку); 6) *допомогу в професійному самовизначенні, профорієнтацію* з метою перенавчання та подальшого працевлаштування.

Важливо, щоб кожен правоохоронець, який брав участь у бойових діях під час проведення антитерористичної операції, пройшов увесь медико-психологічний комплекс реабілітації. Найбільш оптимальним для реалізації завдань комплексної системи реабілітації учасників АТО в Україні слід вважати створення спеціалізованих центрів, що вирішуватимуть увесь спектр проблем психологічної реабілітації (а за можливості – й соціальної адаптації), із залученням висококваліфікованих фахівців і підтримкою на державному рівні.

Список бібліографічних посилань

1. Особливості надання психологічної допомоги учасникам антитерористичної операції : наук.-практ. посіб. / С. В. Кобець, В. П. Остапович, Л. А. Кирієнко, В. В. Барко ; за ред. В. О. Криволапчука. Київ : ДНДІ МВС України, 2017. 180 с.

2. Кирієнко Л. А. Система психологічної допомоги в контексті реабілітації осіб із психотравмою. *Наука і правоохорона*. 2017. № 2 (36). С. 247–254.

Отримано 27.02.2018

УДК 342.9

Михайло Степанович ІЛЬНИЦЬКИЙ,

*голова Всеукраїнської громадської організації «Громада і Закон»,
кандидат юридичних наук*

ДО ПИТАННЯ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ НОРМ, ЯКІ РЕГУЛЮЮТЬ ЮРИДИЧНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОСТУПКИ

Визначено поняття «кодифікації» як способу систематизації нормативних актів. Автор наполягає, що для ефективного функціонування правової системи України актуальним є рекодифікації Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Сучасний Кодекс України про адміністративні правопорушення [1], до якого постійно вносяться зміни за своєю суттю є законом який поєднує норми матеріального та процесуального права, охоплює всі сфери суспільно-економічного життя і в той же час містить в собі ряд колізійних норм або норм, які не виконуються через їх недосконалість (нікчемних норм). Відповідно, Кодекс України про адміністративні правопорушення потребує системних змін.

Ефективне правове супроводження адміністративної реформи передбачає подальшу систематизацію адміністративного законодавства, насамперед шляхом його кодифікації. Вона завжди пов'язана з глибокою і всебічною переробкою чинного законодавства та внесенням до нього суттєвих змін. Кодифікація забезпечує внутрішню погодженість, цілісність, системність і повноту правового регулювання відповідних відносин.

Кодифікація – це спосіб систематизації нормативних актів, що здійснюється шляхом перероблення та зведення правових норм, що містяться в різних актах, у логічно узгоджений нормативно-правовий акт, який системно і вичерпно регулює певну сферу суспільних відносин. Це необхідно зробити для формування сучасного законодавства, яке регулюватиме публічно-правові відносини відповідно до сучасних